

dr hab. Anna Janiszewska

Rozprawa habilitacyjna: „**Zachowania matrymonialne i prokreacyjne w Polsce – ujęcie geograficzne**”

Książka „Zachowania matrymonialne i prokreacyjne w Polsce – ujęcie geograficzne” jest opracowaniem, którego głównym celem jest określenie tendencji zmian dotyczących zakładania rodziny i posiadania dzieci w Polsce. Obserwowane przeobrażenia modelu współczesnej rodziny są charakterystyczne dla wielu rozwiniętych krajów świata już od lat 50. XX wieku. W naszym kraju przemiany te rozpoczęły się na początku lat 90. ubiegłego wieku i postępują nadal. Najistotniejszymi symptomami przemian związanych z zawieraniem i rozwiązywaniem małżeństw są:

- mniejsze skłonności do „wchodzenia” w związku małżeńskie,
- zawieranie małżeństw w coraz późniejszym wieku,
- wzrost nasilenia rozwodów,
- zmniejszanie się liczby małżeństw tzw. dozgonnych,
- upowszechnianie się związków kohabitacyjnych (związki osób żyjących ze sobą bez ślubu),
- pozostawanie poza związkami – zjawisko singli (żyjących w „pojedynkę”),
- coraz większa liczba rodzin niepełnych (matka z dziećmi lub ojciec z dziećmi),

Do nowych zjawisk obszaru rozrodczości należą:

- opóźnienie typowego wieku zostania rodzicem,
- zmniejszenie średniej liczby dzieci w rodzinie,
- zanik wielodzietności i wzrost dobrowolnej bezdzietności,
- upowszechnienie „nowoczesnych”, niezawodnych, tanich i łatwych w stosowaniu środków przeciwciażowych.

Jednym z głównych czynników, które powodują przeobrażenia w ramach rodziny jest szeroko rozumiana modernizacja społeczeństwa, a szczególnie zmiana systemu norm i wartości wynikająca z indywidualizacji i autonomizacji jednostki (akcent na niezależność osobistą, zdecydowane nastawienie na samego siebie, realizację własnych praw, które znajdują się ponad prawami i potrzebami innych osób). Dodatkowo istotnym elementem warunkującym przemiany demograficzne w naszym kraju są procesy transformacyjne rozpoczęte po 1989 r. (ustrojowe, polityczne i społeczno-gospodarcze). Trudno jednoznacznie rozstrzygnąć, jaki był udział procesów transformacyjnych w przebiegu zmian demograficznych, a jaki ma wpływ rozprzestrzenianie się nowych wzorców zachowań demograficznych.

Praca stanowi swoistą odpowiedź na realne problemy demograficzne, które od lat narastają w Polsce, w tym szczególnie w województwie łódzkim. Podobnie jak w innych województwach, tak i w łódzkim występują wyraźne dysproporcje przestrzenne w opisanych wyżej zachowaniach demograficznych, pomiędzy stolicą województwa a powiatami ziemskimi, które są najmniej zurbanizowane. Można powiedzieć, że aglomeracje miejskie, w tym Łódź są „pionierami nowych zachowań demograficznych”. Oznacza to, że zachowania matrymonialne i prokreacyjne mieszkańców Łodzi znacznie różnią się od zachowań mieszkańców szczególnie terenów wiejskich naszego województwa.

Znaczenie pracy rozpatrywać można w dwóch aspektach – poznawczym i aplikacyjnym (praktycznym). W przypadku aspektu aplikacyjnego wskazać można jego znaczenie w:

- polityce społecznej i ludnościowej – realizowanie długofalowych działań na rzecz zaspokajania potrzeb i rozwiązywania problemów społecznych, stosowanie właściwych instrumentów z punktu widzenia potrzeb społecznych nie jest możliwe bez rzetelnych informacji o procesach, tendencjach i kierunkach zmian zachowań matrymonialnych i prokreacyjnych,
- gospodarce przestrzennej i planowaniu przestrzennym – planowanie rozwoju społeczno-ekonomicznego kraju/województwa wymaga informacji na temat potencjału demograficznego i jego możliwości rozwoju, informacji o stanie ludności, jej strukturze, procesach demograficznych oraz zróżnicowaniu przestrzennym.

Anna Janiszewska

Anna Janiszewska
Katedra Geografii Regionalnej i Społecznej
Wydział Nauk Geograficznych
Uniwersytet Łódzki
anna.janiszewska@geo.uni.lodz.pl
Tel. 48 509 282 133
<http://slbu.geo.uni.lodz.pl/>